Fundació
d'Estudis Històrics
de Catalunya

Ferran Cortés, Carles V, Les Ordinacions de Jaume II d'Urgell i La Ciutat Ideal de Francesc Eximeniç

Una evidència més de la importancia de Catalunya en la colonització d'Amèrica.

Novembre 2006

Daniel Ibañez Julve

Index:

Ferran Cortés, Cartes de Relació a Carles V,
Cortés, Marqués de l'Avall de Oxaca (1520).

Les Ordinacions de Jaume II d'Urgell, la ciutat de Petra (1300).

La ciutat ideal de Jerusalem de Francesc Eiximeniç (1384).

El campament de Santa Fe de Granada dels Reis Catòlics (1492).

Traçat de Vera Cruz, México, La Puebla(1532).

Traçat de moltes ciutats de Nord Amèrica, Denver Colorado (1858).

Ildefons Cerdà i l'eixample (1859).

Ferràn Cortés, Marqués de l'Avall de Oxaca.

Any 1525

1-31-marzo-en Madrid. -Del miércoles 1 al viernes 31. -El Emperador en Madrid.

-7. -Cédula de C. V concediendo a D. Fernando Cortés escudo de armas, Título de Adelantado Mayor de Nueva España y de Marqués del Valle.

En el año de 1528, pasó Cortés a España, donde recibió particulares Honras del Señor Carlos I, que le dió el Título de Marqués del Valle de Oxaca: Fue nombrado Capitan General de la Nueva-España, Provincias, Costas de la Mar del Sur, Descubridor y Poblador de esta Costa, e Islas, con la duodécima parte de lo que conquistare por Juro de Heredad, para sí, y sus Descendientes. Tot això en premi a les conquistes i colonitzacions que va dur a terme a la Nova-Espanya i jo personalment penso que per altres motius que podrien ser inclús el de parentesc.

Sense voler profunditzar massa en l'origen real de Ferran Cortés, sí que crec oportú citar algunes, si més no, curiositats:

En Carles Camp ja ha apuntat, fa molt de temps, que Ferran Córtes, segons diu la Història d'España, es natural de Medellín, Extremadura i que ell creu que en realitat era de La Extremadura d'Aragó, o sigui que no era **extremeño sino extremaño.**

EXTREMADURA D'ARAGÓ

Fixem-nos amb l'escut del Marquès de l'Avall d'Oxaca:

ENCICLOPÈDIA ESPASA
Grabat de 1588 Madrid

Si analitzem l'escut, podrem intuir el significat de cada camp.

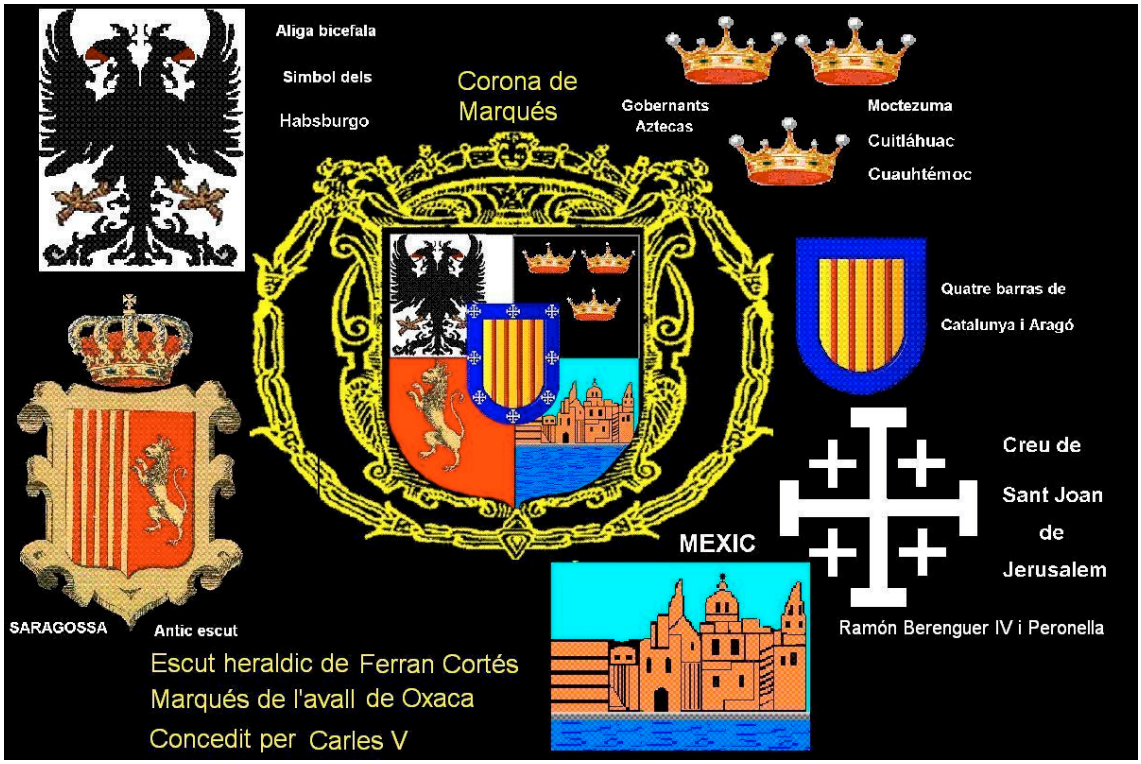

Historia de México, con el descubrimiento de la Nueva España, conquistada por el muy ilustre y valeroso ***Príncipe*** *don Fernando Cortés, Marqués del Valle, Escrita por Francisco López de Gómara, clérigo,... ...Impreso en* ***Anvers*** *por Juan Lacio, 1554 ".*

Es encara més reveladora la primera edició anglesa coneguda, del 1578, de la que en reproduïm el principi del seu títol: " *The Pleasand Historie of the Conquest of the West India, now called New Spaine,* ***archived by*** *the worthy* ***Prince*** *Hernando Cortes, Marques of the Valley of Huaxacac,...*"

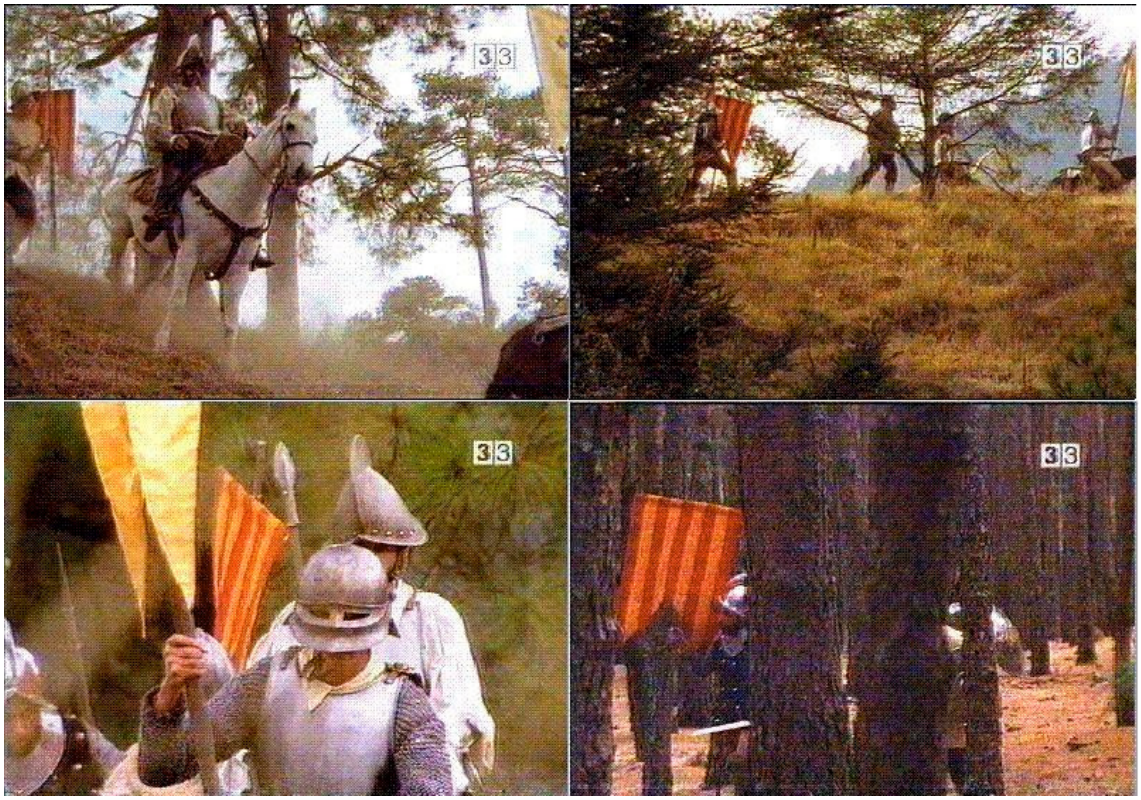

Clara presència de la bandera extremenya en la pel·lícula realitzada sobre Ferran Cortés amb historiadors de La Universitat de Califòrnia.

Una senyora natural de Daroca (Maru), cassada amb un Americà, en va comentar que a Disneylandia de Florida, representen les lluites entre Ferran Cortés i els Aztecas i a l'escenificació tots els soldats de'n Cortés, porten a l'escut de protecció, les quatre barres vermelles sobre fons groc.
(bandera d'Extremadura ?) .

A la llibreria LLIBRE VELL de llibres antics,rars i curiosos del carrer de la Gleva, 42-44 de Barcelona, hi ha dos volums editats a Barcelona a l'any 1771 referits a la conquesta de Mèxic per Ferran Cortés. Els llibres citats tenen vàries il·lustracions i, a totes les que aparèixen barcos, als mstils, porten la bandera de barres horitzontals.
L'exposat relaciona més a Cortés en el Regne de Catalunya i Aragó que no pas amb Extremadura.

Algú no l'interessa que apareguin les quatre barres a l 'escut de Cortés.

Carles V. Viatges de l'Emperador

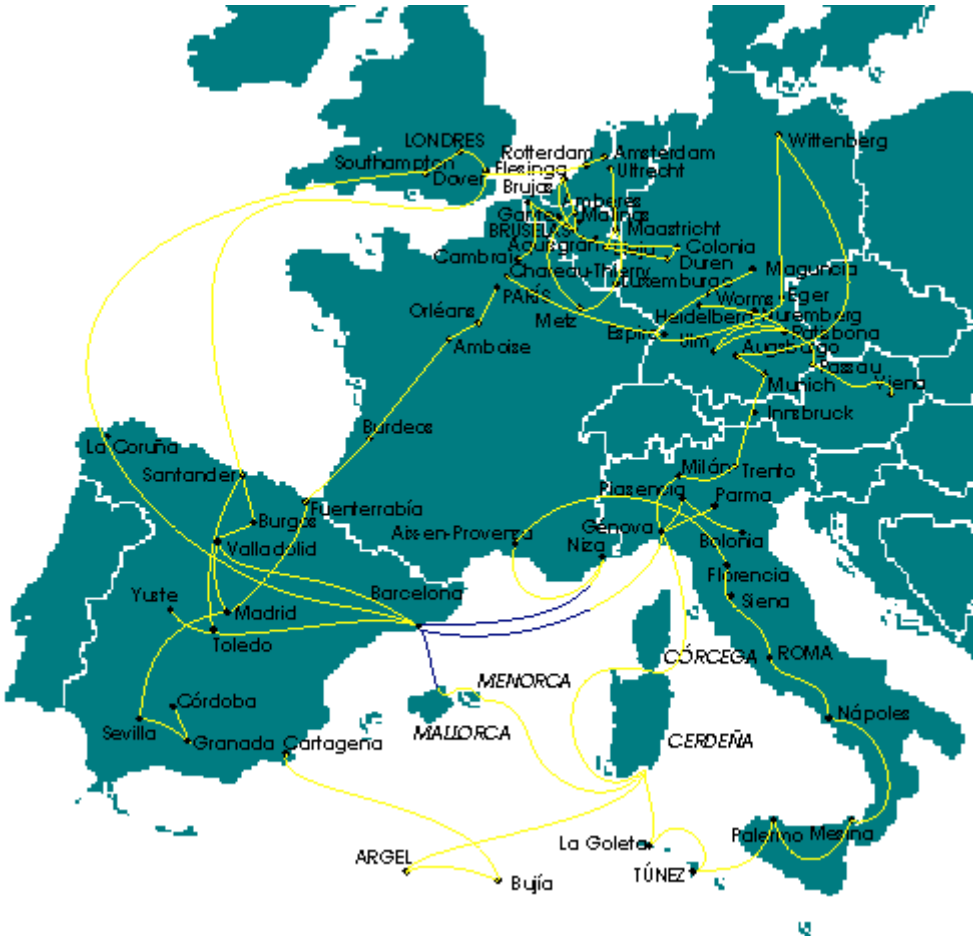

Carta del Rey (en catalán) sobre la bula de Cruzada e indulgencias otorgadas a la misma por S. S.

Carles V estava malat de Gota i Diabetis, però està documentat que al final va morir de Paludisme, provocat per picadures del mosquit ¿???. Yuste en aquella època era una zona seca i Sant Jerònim tenia al voltant unes basses que van causar molt problemes al frares fins que las van secar.

Diuen que a Carles V li agradava molt la tonyina, suposo que fresca, en aquells temps. A Badalona, on jo visc fa 40 anys, tenim a NN milles de la costa unes tonyines exel·lents, millors que les de l'Oceà Atlàntic, perquè el Mediterrani te més contingut de sal i resulta molt ms substanciosa.

Jo tinc la impressió que Carles V va morir al Monestir ´de Sant Jerònim de la Murtra, a Badalona i no pas al de Yuste, Extremadura.

Jaume Aymar president de la Fundació Catalunya i Amèrica, de Sant Jeroni de la Murtra, m'ha comentat fa uns dies, que ha rebut una documentació que diu, que la persona que va assistir a Carles V en els últims moments de la seva vida, va ser el frare Marcos de Candam, de Sant Jeroni de la Murtra.

Les Ordinacions de Jaume II d'Urgell.

El 26 de maig de 1523, Ferran Cortés va rebre la instrucció per la construcció de Nueva-Granada, conversió d'indis, organització del país i el procés a seguir per el traçat de la vila, que ja incloïa un plànol.

Desprès de talar els arbres, s'ha de netejar el terreny i seguint el plànol, traçareu els llocs públics tal com estant indicats: la plaça, l'església, la presó, el mercat, l'escorxador, l'hospital, i s'asseguraran que els carrers siguin amples i ben rectes. Després assignareu a cada ciutadà un solar particular, com està indicat en el plànol i faran el mateix pels que arriben posteriorment.

En la Carta IV de Relació de Cortés a Carles V diu:

..... para cumplir lo que deseaba, que era poblar dentro de esta ciudad, me pasé a ella, con toda la Gente de mi Compañia y se repartieron los Solares por los Vecinos y a cada uno de ellos que fueron Conquistadores, en nombre de Vuesta Real Alteza, yo di un Solar, por lo que en ella habian trabajado, demas del que se les ha de dar como á Vecinos.....

Utilitzant aquesta pauta es van fundar, Santo Domingo (1520), Puebla de los Angeles (1533) y Lima (1535).

Existia dintre de les ordinacions citades, una claùsula que deia que quan es construís una catedral o església, normalment, a la gran plaça central, al costat s'havia de construir un hospital per als pobles, españols o indis que seria completament gratis estant expressament prohibit, en risc de presó, cobrar ningun tipus d'honoraris. Els citats hospitals només podien atendre als rics en cas de extrema gravetat i cobrar la visita i les despeses que ascendien a una quantitat molt important.

Ferran Cortés va construir a Mèxic entre 1524 i 1525 l' Hospital de la Purísima Concepción de Nuestra Señora, costejat totalment per ell; va cedir els terrenys; va fer que els beneficis d' una sèrie de botigues que tenia a la ciutat i el resultats d'uns terrenys de cultiu de la seva propietat, es destinessin integrament a mantenir e' Hospital en cqüestió.

Els hospitals d'aquest tipus que es van construir en aquesta època, se sostenien, normalment, per la contribució de l' Esglèsia i les aportacions dels rics españols i d' indis que també hi havia.

Las ordinacions esmentades les trobem al llibre de Francesc Eixemenis de la Ciutat Ideal.

Francesc Eiximenis va nèixer a Girona entre els anys 1330 i 1335. Es va formar a les principals universitats europees de Colonia, Oxford, Roma, Paris i Toulouse. Sent professor de Teologia, va morir a Perpinyà a l' any 1409, sent bisbe de Elna i Patriarca de Jerusalem.

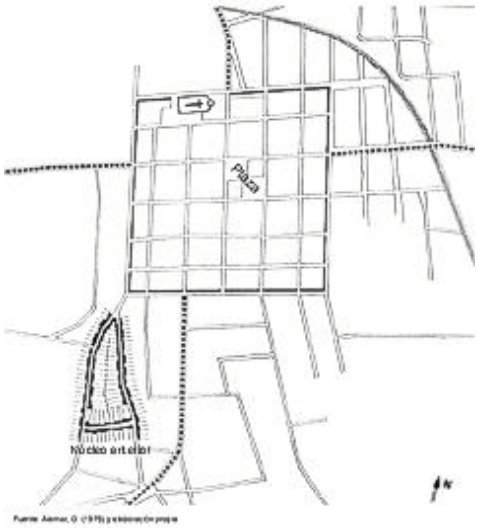

Petra (Mallorca), fundada segon "Ordinacions" de Jaime II (1300)

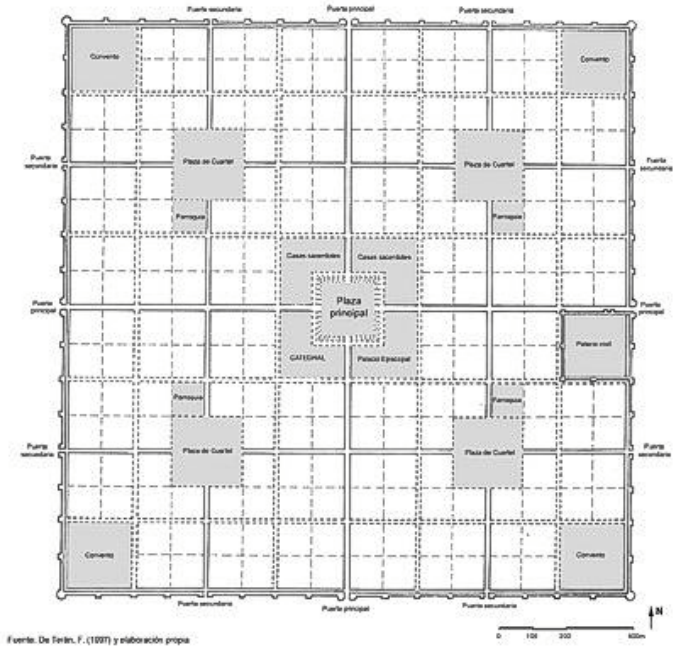

La Ciudad Teórica de Eximenis (1384)

El model es basa en una gran plaça central que conté, l'església, la presó, el mercat, l' escorxador, l'hospital, l'ajuntament. etc.etc. i d' allí parteixen ortogonalment els carrers, formant una quadrícula de carrés amples i perfectament rectes.

Així es va fundar per Pedrarias Dávila: en 1514 Panamá, en el Pacífic y en 1519 Veracruz, a l'Atlàntic. Alonso García Bravo, que va formar part de l'expedició de Pedrarias, va ser l' alarife que va traçar de manera regular Veracruz i que després de la conquista de Tenochtitlan en 1521 va rebre l' encàrrec de Ferran Cortés de construir Mèxic sobre las ruïnes de aquella ciutat .

Plaça el Zócalo de Mèxic.

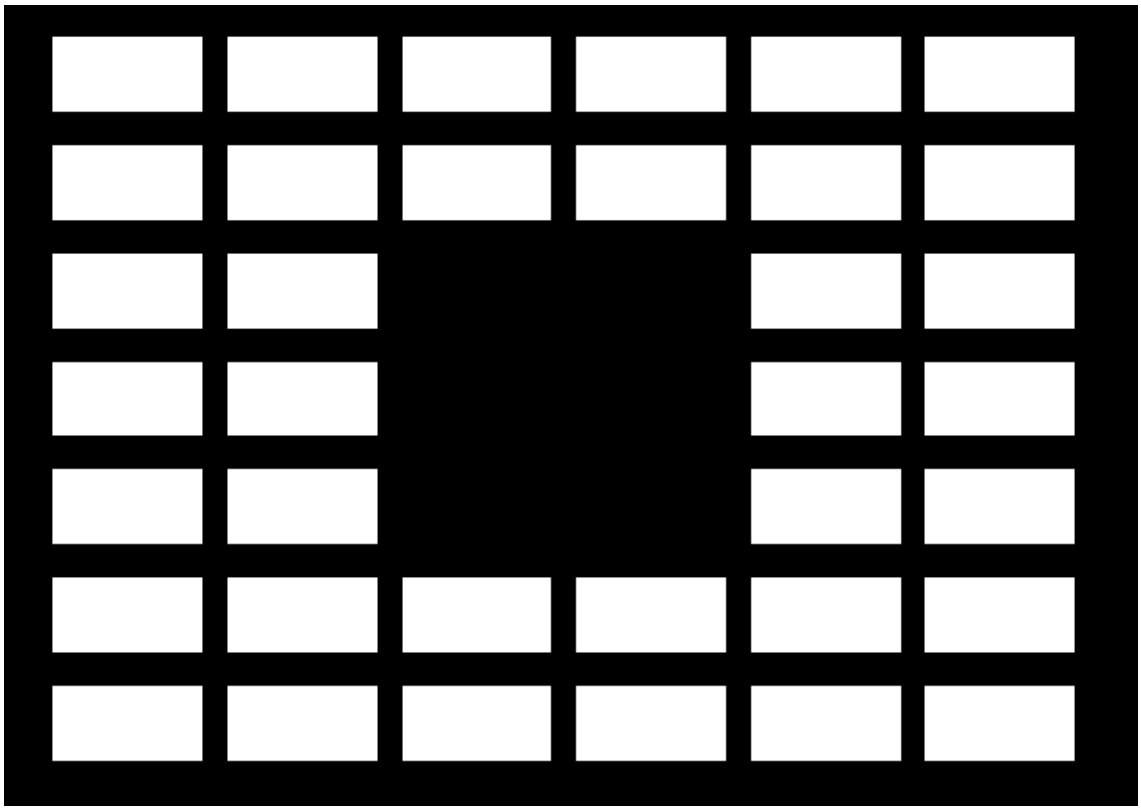

Ciutat esquemàtica

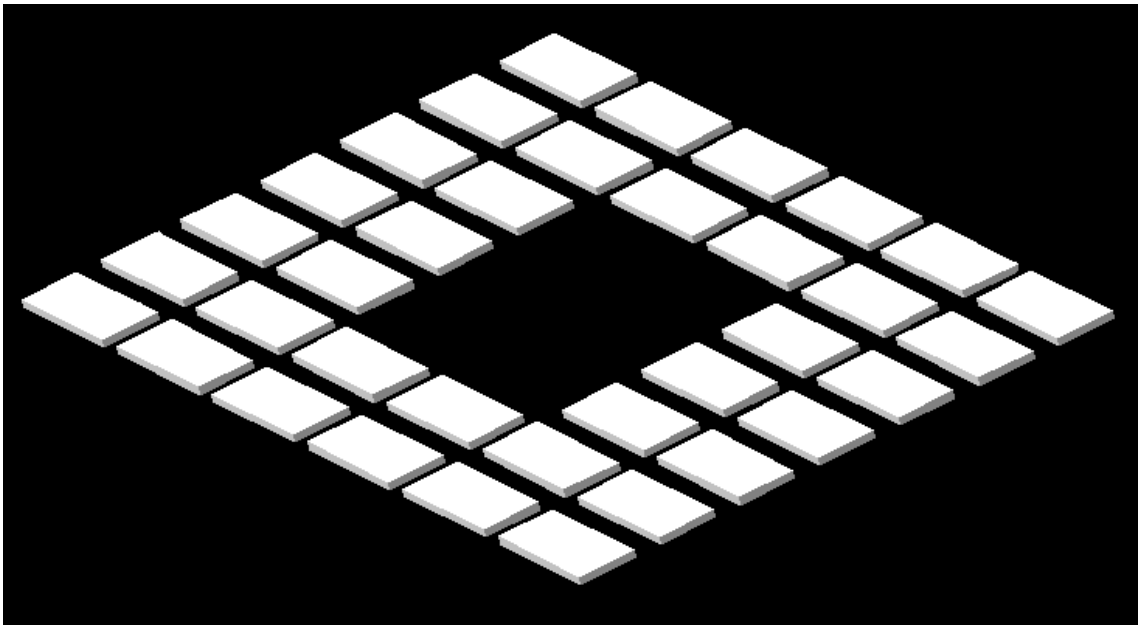

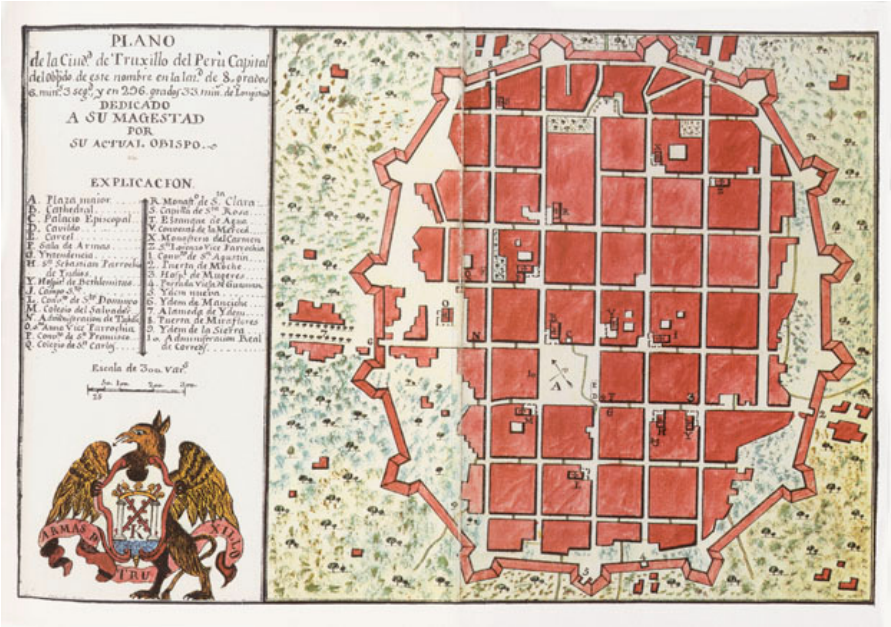
PLANO
de la Ciud.d de Truxillo del Perù Capital
del Obpdo. de este nombre en la lat.d de 8. grados
6. min.s 3 seg.s y en 296. grados 33. min. de Longitud
DEDICADO
A SU MAGESTAD
POR
SU ACTUAL OBISPO.
EXPLICACION.
A. Plaza maior
B. Cathedral
C. Palacio Episcopal
D. Cavildo
E. Carcel
F. Sala de Armas
G. Yntendencia
H. S.n Sebastian Parrochia de Yndios
Y. Hospl. de Bethlemitas
J. Campo S.to
L. Conv.to de S.to Domingo
M. Colegio del Salvador
N. Administracion de Tabaco
O. S.n Anna Vice Parrochia
P. Conv.to de S.n Francisco
Q. Colegio de S.n Carlos
R. Monast.o de S.ta Clara
S. Capilla de S.ta Rosa
T. Estanque de Agua
V. Convento de la Merced
X. Monasterio del Carmen
Z. S.n Lorenzo Vice Parrochia
1. Conv.to de S.n Agustin
2. Puerta de Moche
3. Hosp.l de Mugeres
4. Portada Vieja de Guzman
5. Ydem nueva
6. Ydem de Manciche
7. Alameda de Ydem
8. Puerta de Miraflores
9. Ydem de la Sierra
10. Administracion Real de Correos
Escala de 300. var.s
ARMAS DE TRU
XILLO

Trujillo

Panamá

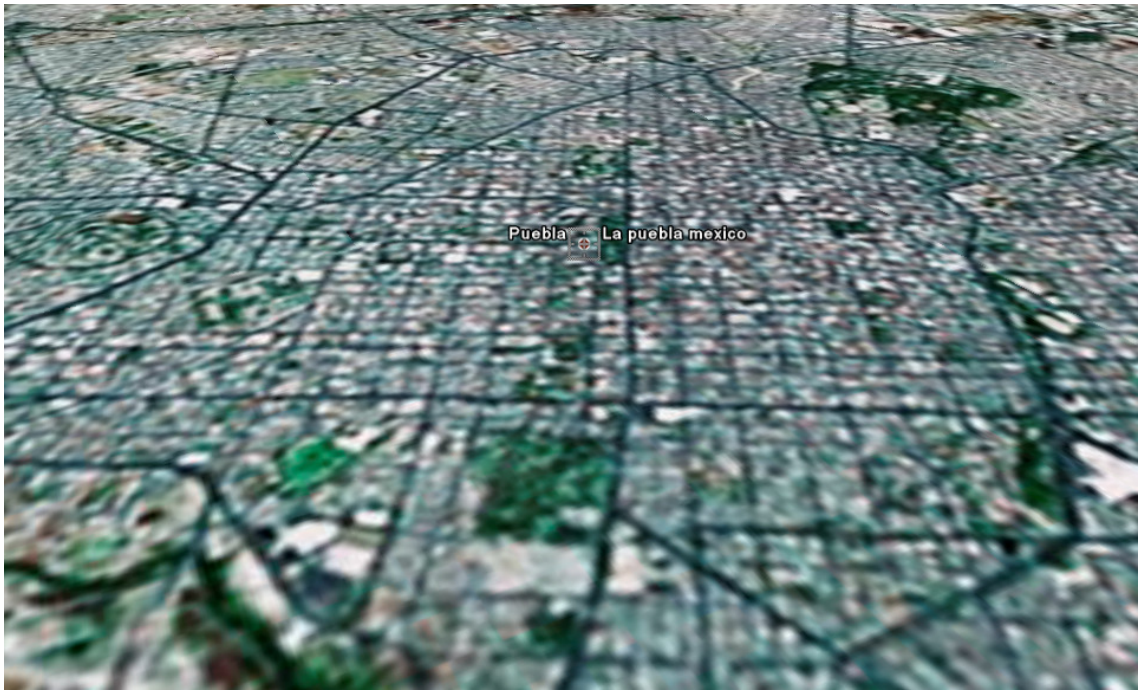

La Puebla de los Angeles

Veracruz

Lima

Denver

ILDEFONS CERDÀ I EL TRAÇAT DE L'EXAMPLE DE BARCELONA.

Ildefons Cerdà va utilitzar les recomanacions que feia Francesc Eixemenis per traçar l'Example de Barcelona, però va introduir dos nous conceptes molt interessans.

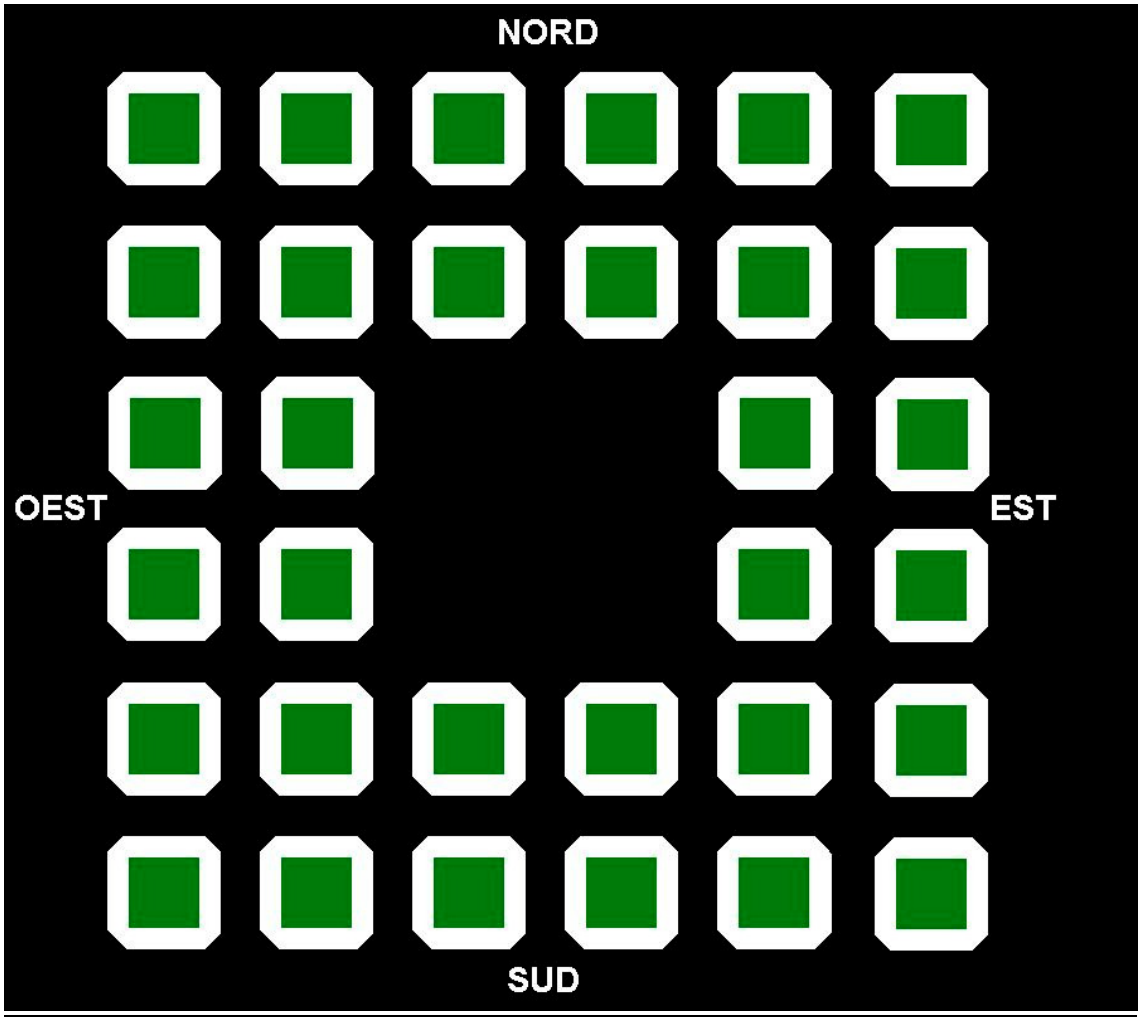

Com Cerdà venia de la industria ferroviaria i la seva idea inicial era dotar a la ciutat de Barcelona d'una xarxa de trens lleugers, de superficie ,per el transport públic, va escapçar les cantonades per poder instal·lar les vies adequadament.

Aquesta característica que ara no s'utilitza com estava planejada en principi, si que fa un altre servei. Les cantonades escapçades amplien la visibilitat de les cruilles y d'aquesta forma els cotxes circulen amb més seguretat.

Si Ildefons Cerdà hagués deixat la ciutat orientada de la forma que apareix al dibuix, al surtir el sol i fins al migdia, il·luminaria i escalfaria totes les façanes orientades a l'est; del migdia fins la posta del sol serien les façanes orientades a l'oest, les il·luminades i escalfades. D' aquesta manera les façanes orientades a nord i sud rebrien molt poc, els rajos del sol.

Cerdà va girar el traçat de la ciutat 45 graus. Al surtir el sol i fins al migdia s'il·luminen les fasanes de nord-est i sud-est ; de migdia, a la posta del sol, s' iluminen las fasanes de nord-oest i sud-oest. D' aquesta manera totes les façanes tenen les mateixes condicions d' insolació.

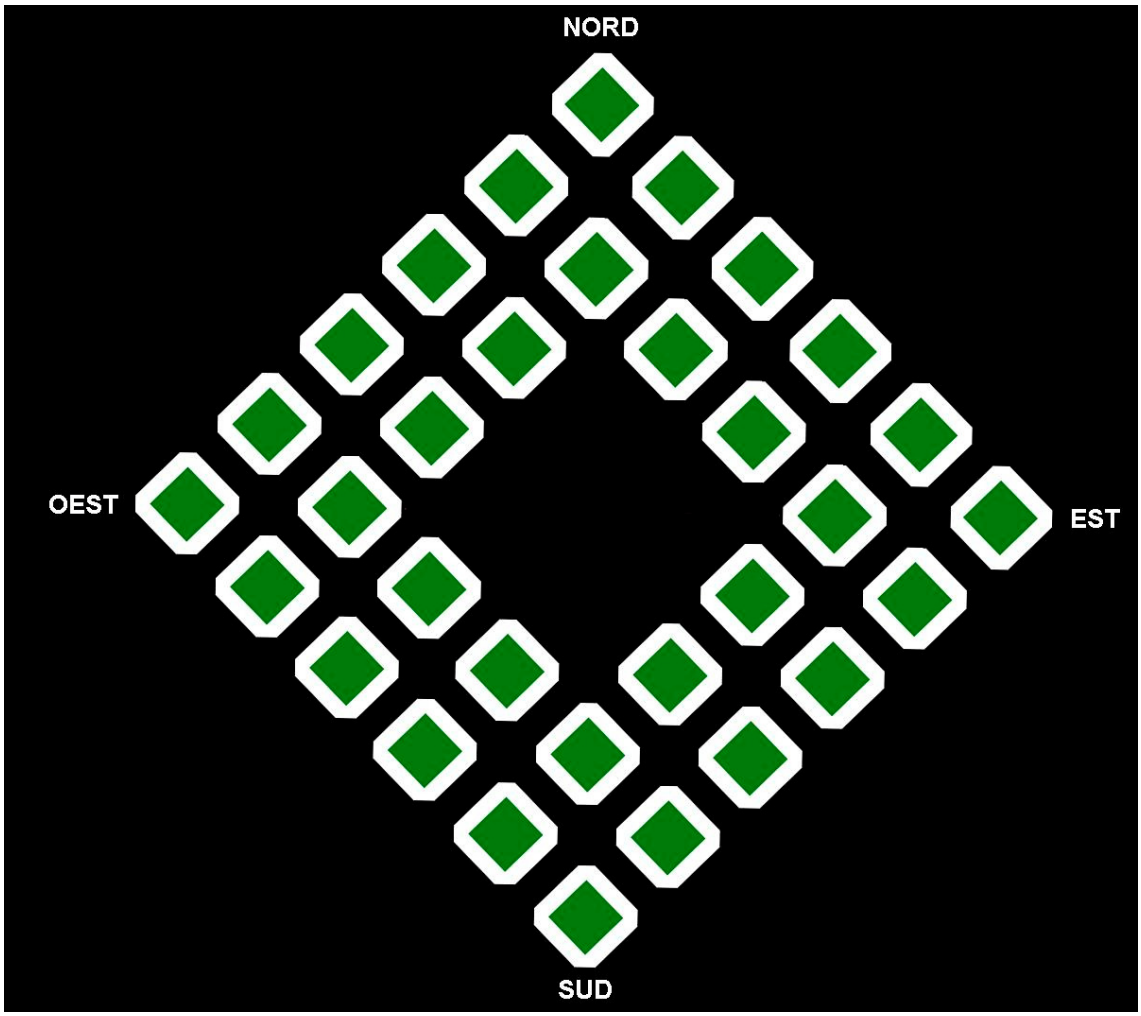

BIBLIOGRAFIA

- **HERNAN CORTÉS**

Cartas de la Conquista de México

Editorial Sarpe 1985

- **Historia de Nueva España**

Francisco Antonio Lorenzano, (Gran inquisidor, Bisbe de Mèxic)

México, (1770).

- **HISTORIA DE LA CONQUISTA DE MEXICO**

Antonio de Solis

Editorial Tomas Pi Ferrer, Barcelona 1771.

- **LA CIUTAT IDEAL O CELESTIAL**

Francesc Eximenis (1483)

Biblioteca de la Universitat, plaça Universitat, Barcelona.

Scripta Nova
REVISTA ELECTRÓNICA DE GEOGRAFÍA Y CIENCIAS SOCIALES
Universidad de Barcelona
ISSN: 1138-9788. Depósito Legal: B. 21.741-98
Vol VI, nº 106, 15 de enero de 2002

DE LA CIUDAD ORTOGONAL ARAGONESA A LA CUADRICULAR HISPANOAMERICANA COMO PROCESO DE INNOVACIÓN-DIFUSIÓN, CONDICIONADO POR LA UTOPÍA

Vicente Bielza de Ory
Catedrático de Geografía Humana
Departamento de Geografía y Ordenación del Territorio, Universidad de Zaragoza

VIII Coloquio Internacional de Geocrítica
Geografía histórica e historia del territorio
Centro Histórico de la Ciudad de México
2226 de mayo 2006

Publicación provisional para el Coloquio

LAS FUNDACIONES DE CIUDADES Y EL PENSAMIENTO URBANÍSTICO HISPANO EN LA ERA DEL DESCUBRIMIENTO

María Isabel Navarro Segura
Departamento de Historia del Arte.
Universidad de La Laguna